

EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 7.9.2011
COM(2011) 539 galīgā redakcija

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

**par energoapgādes drošību un starptautisko sadarbību — "ES enerģētikas politika:
attiecību veidošana ar partneriem ārpus mūsu robežām"**

{SEC(2011) 1022 galīgā redakcija}
{SEC(2011) 1023 galīgā redakcija}

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

par energoapgādes drošību un starptautisko sadarbību — "ES enerģētikas politika: attiecību veidošana ar partneriem ārpus mūsu robežām"

IEVADS

Droša, ilgtspējīga un konkurētspējīga enerģija ir būtisks faktors, kas ietekmē ES ekonomiku, rūpniecību un iedzīvotājus, kā arī viens no galvenajiem ES politikas mērķiem. Lai šo mērķi sasniegtu, ES vajadzīgi atbilstīgi instrumenti rīcībai ES iekšienē un savu interešu aizstāvībai attiecībās ar trešām valstīm.

ES ārējai enerģētikas politikai ir izšķirīga nozīme iekšējā enerģijas tirgus izveidē. Pieredze rāda, ka divpusējas attiecības enerģētikas jomā starp atsevišķām dalībvalstīm un trešām piegādes vai tranzīta valstīm var sadrumstalot iekšējo tirgu tā vietā, lai pilnveidotu ES energoapgādi un konkurētspēju. ES līmenī pakāpeniski ieviestais regulējums ievērojami ietekmē partnervalstis, piemēram, tīkla piekļuves, drošības un konkurences noteikumu ziņā. Eiropadome kā elektroenerģijas un gāzes iekšējā tirgus izveides pabeigšanas termiņu ir noteikusi 2014. gadu, tāpēc bez kavēšanās jārealizē ārējās dimensijas iespējas.

Enerģētika ir pasaules mēroga nozare. ES importē vairāk nekā 60 % patērētās gāzes un vairāk nekā 80 % naftas. Nākas sastapties ar pieaugošu konkurenci pieprasījumā pēc fosilā kurināmā resursiem, tostarp konkurenci, ko rada straujas attīstības valstis un paši enerģijas ražotāji. Iedzīvotāju skaita un dzīves līmeņa pieauguma dēļ līdz 2030. gadam enerģijas pieprasījums pasaulē varētu palielināties par 40 %. Enerģijas ražošana un izmantošana apdraud klimatiskās sistēmas, vidi un sabiedrības veselību. Augošais pieprasījums pēc enerģijas palielina cenas pasaulē, daudziem liek ciest no enerģētiskās nabadzības un izraisa sajukumu valstīs, kur ir izplatītas fosilā kurināmā subsīdijas.

Šajā sarežģītajā situācijā ES jāieņem stingra, efektīva un taisnīga nostāja starptautiskajā arēnā, lai nodrošinātu sev vajadzīgo enerģiju, vienlaikus sekmējot brīvus un pārredzamus enerģijas tirgus un palielinot drošību un ilgtspēju enerģijas ražošanā un izmantošanā. Arī lai sasniegtu ES un globālos mērķus siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai pasaulē, vajadzīgi starptautiski enerģētikas nozares risinājumi.

Kopš pēdējā Komisijas paziņojuma par ārējām attiecībām enerģētikā¹ ES enerģētikas politikas politiskā un juridiskā struktūra ir mainījusies. Lisabonas līgumā ir noteikti skaidri ES enerģētikas politikas mērķi, kas sīkāk iztirzāti stratēģijā "Eiropa 2020"². Ir acīmredzams, ka ES nespēs sasniegt nospraustos mērķus bez atbilstīgiem ārējās dimensijas risinājumiem.

Tāpēc ES ir jāizmanto sava tirgus priekšrocības, izvēršot saites starp Eiropas enerģotīklu un kaimiņvalstīm³ un visām iesaistītajām pusēm izdevīgā veidā paplašinot regulējuma

¹ COM(2006) 590 galīgā redakcija.

² COM(2010) 2020 galīgā redakcija.

³ Kandidātvalstis, potenciālās kandidātvalstis Rietumbalkānos un sešpadsmit kaimiņvalstis, uz kurām attiecas Eiropas kaimiņattiecību politika.

piemērojumu. Lai to panāktu, vispirms ir vajadzīga regulāra informācijas apmaiņa par dalībvalstu noslēgtajiem un plānotajiem starpvaldību līgumiem. Jaunākie notikumi liecina, ka šādai Eiropas mēroga pieejai ir priekšrocības.

Padome atzīst, ka ir vajadzīgas jaunas iniciatīvas, lai izveidotu abpusēji izdevīgas enerģētikas jomas partnerattiecības ar svarīgākajām valstīm visās kopēju interešu jomās, tostarp attiecībā uz enerģētisko drošību, investīcijām ilgtspējā un vides aizsardzībā, zemu oglekļa emisiju tehnoloģijām, energoefektivitāti un kodoldrošību. Paziņojumā ir ierosināti konkrēti virzieni, kā paplašināt sadarbību enerģētikas jomā, ietverot tajā vairāk nekā vien fizisku enerģijas importa drošību. Paziņojums atbilst 2003. gada decembra Eiropas drošības stratēģijai, kuru 2008. gada decembrī pārskatīja Eiropadome, un papildina to⁴.

Ar šādām partnerattiecībām un ES iesaistīšanos pasaules mēroga forumos, piemēram, G-20, jāveicina arī ilgtspējīgāka enerģētikas politika trešās valstīs, vienlaikus pilnveidojot tirgus pārredzamību, samazinot starptautiskā tirgus nepastāvību un veidojot globālu enerģijas tirgu, ko mazāk ietekmē tirgus pēkšņas piegāžu svārstības un traucējumi. Tādējādi politika palielinās ES noturību pret ārējiem satricinājumiem enerģētikā.

Attiecībās ar jaunattīstības valstīm un vismazāk attīstītajām valstīm ES var piedāvāt vērtīgu ieguldījumu ekonomikas attīstībā un nabadzības mazināšanā, padarot ilgtspējīgu enerģētiku un piekļuvi enerģijai par prioritāti attīstības politikā. ES ir vienreizējas iespējas sekmēt reformas, infrastruktūras attīstību un ilgtspējīgu enerģētikas politiku vienlaikus ar svarīgāko attīstības problēmu risināšanu.

Dalībvalstis, Eiropas Parlaments un ES iedzīvotāji ir atkārtoti aicinājuši ārējās enerģētikas jomas attiecībās ES runāt "vienā balsī". ES ir apliecinājusi: kopā var sasniegt rezultātus, kas nav pa spēkam katrai atsevišķai dalībvalstij. Ir jāturpina izmantot šīs priekšrocības un jāpārvērš tās sistēmiskā pieejā. Steidzami un plašāk jāpilnveido ES un dalībvalstu rīcības saskaņotība, arī tāpēc, ka enerģētikai ir liela nozīme ES vispārējās politiskajās un ekonomiskajās attiecībās ar vairākām trešām valstīm.

Stratēģija "Eiropa 2020"⁵ paredz, ka ES enerģētikas politikas ārējās dimensijas stiprināšana ir viena no galvenajām prioritātēm nākamajos gados. Eiropadome pagājušajā februārī atgādināja šī uzdevuma aktualitāti. Šajā dokumentā paredzētā vispusīgā pieeja ir veidota atbilstīgi minētajam darbības virzienam.

Tāpēc Komisija ierosina turpināt attīstīt ārējo enerģētikas politiku, ievērojot šādas prioritātes:

- attīstīt mūsu iekšējā enerģijas tirgus ārējo dimensiju;
- pilnveidot drošas, uzticamas, ilgtspējīgas un konkurētspējīgas enerģētikas partnerattiecības;
- uzlabot piekļuvi ilgtspējīgai enerģijai jaunattīstības valstīs; kā arī
- sekmīgāk popularizēt ES politiku ārpus tās robežām.

⁴ <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>
un http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/reports/104630.pdf.

⁵ COM(2010) 639 galīgā redakcija.

1. ATTĪSTĪT ES IEKŠĒJĀ ENERĢIJAS TIRGUS ĀRĒJO DIMENSIJU

ES enerģijas tirgus darbība ir lielā mērā atkarīga no importa un tādējādi no brīviem un pārredzamiem tirgiem. Ja tirgi nav brīvi un pārredzami, ES jūkami ietekmē politikas un cenu svārstības. Apgādes drošība ir daļēji atkarīga no drošības visā tirgū. Ārējai enerģētikas politikai jāatspoguļo iekšējā tirgus savstarpējā savienotība un ES dalībvalstu savstarpējā atkarība.

1.1. Iekšējā tirgus koordinācija: palielināt ES un dalībvalstu ietekmi

Divpusēji dalībvalstu nolīgumi ar trešām valstīm ievērojami ietekmē energoinfrastruktūras attīstību un energoapgādi Eiropas Savienībā. Tajos pilnībā jāievēro ES tiesību akti.

Tāpēc Komisija kopā ar šo paziņojumu iesniedz priekšlikumu lēmumam, ar ko izveido informācijas apmaiņas mehānismu par starpvaldību nolīgumiem starp dalībvalstīm un trešām valstīm enerģētikas jomā. Ierosinātais mehānisms, ar kuru tiek atbildēts uz Eiropadomes aicinājumu⁶, paplašinās un papildinās paziņošanas procedūru, ko jau tagad piemēro gāzes nolīgumiem⁷. Tas nodrošinās strukturētu instrumentu informācijas apmaiņai ES līmenī pirms un pēc sarunām ar trešām valstīm.

Turklāt Komisija ir gatava sniegt juridisko palīdzību dalībvalstīm, kas risina sarunas par nolīgumiem, kuri tieši skar iekšējā tirgus noteikumus⁸. Konkrētos gadījumos Komisija var pirms starpvaldību nolīguma parakstīšanas veikt *ex-ante* vērtējumu, vai topošais nolīgums atbilst ES tiesību normām.

Vajadzētu vairāk izmantot ES iekšējā enerģijas tirgus ietekmi, lai sekmētu liela mēroga infrastruktūras projektus, kas savieno ES tīklu ar trešām valstīm, jo īpaši gadījumos, kad ir politiska, komerciāla vai juridiska nenoteiktība. ES mēroga pieeja var palīdzēt mazināt riskus. Ja nolīgumi ievērojami ietekmē ES enerģētikas politikas mērķus un ja ir acīmredzama pievienotā vērtība darbībai ES līmenī, var būt nepieciešams sarunu risināšanas pilnvarojums ES. Spilgts piemērs, kā rīcība ES līmenī var paaugstināt enerģētisko drošību, ir Padomes nesen pieņemtais⁹ pilnvarojums Komisijai risināt sarunas ar Azerbaidžānu un Turkmenistānu par Transkaspijas gāzes cauruļvadu sistēmas juridisko struktūru. Līdzīga pieeja nākotnē var palīdzēt izveidot sistēmu, kas kalpos kā piemērots juridiskais un politiskais pamats atjaunojamās elektroenerģijas importam no Vidusjūras reģiona dienvidiem¹⁰.

Galvenās turpmākās darbības:

- izveidot mehānismu, kas palielinās pārredzamību un informācijas apmaiņu par dalībvalstu divpusējiem enerģētikas jomas nolīgumiem ar trešām valstīm

⁶ 2010. gada 4. februāra Eiropadomes secinājumi (EUCO 2/11).

⁷ Regula (ES) Nr. 994/2010. Turklāt *Euratom* līgumā ir paredzēta dalībvalstu noslēgto divpusējo līgumu *ex-ante* paziņošana un verifikācija šajā jomā. Kas attiecas uz ES energouzņēmumu komercilīgumiem par kodolmateriālu piegādi, *Euratom* līgums paredz, ka *Euratom* Apgādes aģentūrai ir jābūt līgumslēdzējai pusei un aktīvi jāiesaistās kodolkurināmā apgādes drošības panākšanā.

⁸ Kā tas sekmīgi notika sarunās par "Nabucco" starpvaldību nolīgumu un sarunās starp Poliju un Krieviju saistībā ar Jamalas cauruļvadu.

⁹ Vēl nav saņemts galīgais apstiprinājums.

¹⁰ Sk. arī 1.3. sadaļu.

- risināt sarunas par ES līmeņa nolīgumiem ar trešām valstīm, ja tas ir vajadzīgs, lai sasniegtu būtiskus ES mērķus, piemēram, sekmēt liela mēroga infrastruktūras projektus

1.2. Tīkla integrācija: dažādot piegādes avotus un maršrutus

ES jāpaplašina un jādažādo Eiropas tīkla savienojumi ar kaimiņvalstīm. Paziņojumā "Enerģētikas infrastruktūras prioritātes 2020. gadam un pēc tam"¹¹ Komisija izklāstīja stratēģisko plānu integrēta energotīkla izveidei, ņemot vērā svarīgākos starpsavienojumus ar trešām valstīm.

Gāzes ražošanas apjomi ES iekšienē samazinās, bet bažas par gāzapgādes drošību pieaug, tāpēc ir vajadzīgi jauni cauruļvadi gāzes importam un cita veida infrastruktūra, piemēram, sašķidrīnātās dabasgāzes termināļi. Viena no ES infrastruktūras prioritātēm ir Dienvidu gāzes koridors — piegādes ceļš, kas 2020. gadā var nodrošināt apmēram 10–20 % no aprēķinātā gāzes pieprasījuma ES.

ES jāpierāda gatavība izveidot ilgtermiņa saikni ar Kaspijas un Tuvo Austrumu reģionu gan politiskā, gan ekonomiskā ziņā. Tāpat ES jāpalīdz galvenajām piegādātājvalstīm, piemēram, Azerbaidžānai, Turkmenistānai, Irākai un citām, jo īpaši Centrālāzijā, efektīvi un ilgtspējīgi attīstīt to enerģētikas sektoru, kā arī ar šo nozari saistīto tirdzniecības un investīciju modeli attiecībā ar ES.

Ierosinātajam nolīgumam par Transkaspijas gāzes pārvadi un infrastruktūru starp ES, Azerbaidžānu un Turkmenistānu jābruģē ceļš fiziskas infrastruktūras celtniecībai, kas ļaus piegādāt turkmēņu dabasgāzi pāri Kaspijas jūrai.

Apmēram 20 % no ES gāzes piegādēm iet caur Ukrainu. ES jāatbalsta centieni atjaunot Ukrainas gāzes pārvades sistēmu, vienlaikus pilnveidojot pārredzamību un tiesisko sistēmu. Jāvēršas uz mērķi drīzāk integrēt Ukrainu Enerģētikas kopienā.

ES jācenšas arī izveidot trīspusēju sadarbību politiskā un administratīvā līmenī ar Krieviju un Ukrainu, lai panāktu drošu un nepārtrauktu gāzes piegādi caur Austrumu koridoru.

Palielinās Vidusjūras reģiona nozīme ES energoapgādē gan attiecībā uz fosilajiem kurināmajiem, gan — potenciāli — elektroenerģiju no atjaunojamiem avotiem. Tāpēc ES vajadzētu aktīvāk iesaistīties energoinfrastruktūras attīstības veicināšanā šajā reģionā.

Runājot par naftas sektoru, prioritāte ir Eiropas un Āzijas naftas transporta koridora realizēšana, kas ļautu tieši piekļūt Kaspijas jūras jēlnaftai. Enerģētikas jomas dialogā ar Krieviju jāpievērš uzmanība jēlnaftas piegāžu stabilitātei pa cauruļvadu "Družba".

Galvenās turpmākās darbības:

- turpināt īstenot svarīgākos infrastruktūras projektus, kas nosaukti Komisijas paziņojumā "Enerģētikas infrastruktūras prioritātes 2020. gadam un pēc tam"
- dažādot gāzes un naftas piegādes avotus un maršrutus, tostarp bez kavēšanās atvērt

¹¹ COM(2010) 677 galīgā redakcija

Dienvidu koridoru

- nodrošināt tagadējās naftas un gāzes infrastruktūras dzīvotspēju un nepārtrauktu darbību Austrumu reģionā un atbalstīt Ukrainas gāzes pārvades tīkla atjaunošanu līdz 2020. gadam
- izmantot trīspusēju sadarbību politiskā un administratīvā līmenī ar Krieviju un Ukrainu, lai panāktu drošu un nepārtrauktu gāzes piegādi caur Austrumu koridoru
- izvērst sadarbību atjaunojamās enerģijas projektu jomā ar Vidusjūras dienvidu valstīm, jo īpaši Vidusjūras reģiona saules enerģijas plāna ietvaros, 2011.–2012. gadā uzsākot saules enerģijas ražotņu izmēģinājuma projektus

1.3. Tirgus integrācija ar kaimiņvalstīm: plaša, bet diferencēta pieeja

Komisija un Savienības augstā pārstāve ārlietās un drošības politikas jautājumos ir apņēmušies paplašināt sadarbību enerģētikas jomā¹², lai kopā ar Eiropas kaimiņattiecību politikas partnervalstīm pilnveidotu tirgus integrāciju un enerģētisko drošību. Mērķis ir izveidot integrētu enerģijas tirgu ar visām kaimiņvalstīm, pamatojoties uz regulatīvo konvergenci. Lai sekmētu līdzvērtīgus konkurences apstākļus piegādātājiem ES iekšienē un ārpus tās, jāizmanto pašreizējie ES instrumenti. Taču būs vajadzīga diferencēta pieeja, lai izveidotu līdzsvarotas partnerattiecības, kurās atspoguļotos valstu vēlme tuvināt savu regulējumu ES sistēmai un attiecīgā gadījumā ieviest oglekļa cenu kā godīgas konkurences elementu, kas elektroenerģijas ražotājus nostādīs vienlīdzīgā situācijā¹³.

Eiropas Ekonomikas zonas valstis, ieskaitot Norvēģiju, jau ietilpst ES iekšējā tirgū. Jāizvērs sadarbība ar Šveici. Prioritāte dodama patlaban notiekošajām sarunām par nolīgumu, kura mērķis ir pilnībā integrēt elektroenerģijas tirgus, un jāapsver iespēja paplašināt šīs sarunas, ietverot arī citas darbības jomas, piemēram, atjaunojamo enerģiju un dabasgāzi.

Atskaites punkts vairākus ES kaimiņvalstu, kas vēlas piedalīties Eiropas energosistēmā, ir Enerģētikas kopienas līgums. Enerģētikas kopiena, kurai nesen pievienojās Moldovas Republika un Ukrainas Republika, var savienot ES tirgu ar deviņām kaimiņvalstīm. Pakāpeniski jāpaplašina tās regulatīvā struktūra un jāpapildina ar efektīvāku īstenošanu un izpildi, kā arī konkrētu palīdzību šo tirgu reformēšanā¹⁴. Var apsvērt Enerģētikas kopienas paplašināšanos, ietverot valstis, kas jau ir noslēgušas vai plāno noslēgt brīvās tirdzniecības nolīgumu ar ES un kas ir pierādījušas gan vēlmi, gan spēju īstenot attiecīgās ES tiesību normas.

Drīz ES elektrotīklam pievienosies Turcija, kas var kļūt arī par ievērojamu gāzes mezglu un gāzes tranzītvalsti piegādēm uz ES. Panākumi sarunās par Turcijas pievienošanos Enerģētikas kopienas līgumam un virzība uz enerģētikas sadaļas atvēršanu pievienošanās sarunās palīdzēs padziļināt sadarbību un izveidot stabilu pamatu gāzes transportēšanai caur Turciju.

¹² Kopīgs paziņojums "Jauna reakcija uz pārmaiņām kaimiņvalstīs", COM (2011)303.

¹³ Noteikumi par trešo valstu līdzdalību Energoregulatoru sadarbības aģentūrā (ACER) un Pārvades sistēmu operatoru Eiropas tīklos (ENTSO) ir saistīti ar attiecīgā ES regulējuma piemērošanu.

¹⁴ COM(2011) 105 galīgā redakcija.

Vienlaikus jāsaglabā Baku iniciatīvas un Austrumu partnerības energoapgādes drošības platformas prioritārā nozīme reģionālā enerģētikas jomas dialogā starp ES un tās austrumu kaimiņvalstīm, izmantojot arī ES INOGATE programmu¹⁵.

Enerģētiskajai situācijai Vidusjūras reģiona dienvidu daļā jāpievērš īpaša uzmanība. Paredzams, ka pieprasījums šajā reģionā līdz 2020. gadam dubultosies, salīdzinot ar pašreizējo līmeni. Lai stimulētu investīcijas tīrā un efektīvā enerģētikā un mazu oglekļa emisiju enerģijas tehnoloģijās, steidzami jāreformē tirgus. Veicot pirmo soli šajā virzienā, ES ir gatava izstrādāt ES un Vidusjūras dienvidu reģiona partnerību enerģētikas jomā, kur galvenais uzsvars tiks likts uz atjaunojamās enerģijas attīstību¹⁶. Daudzsološas sākotnējās sarunas ar attiecīgā reģiona partneriem, piemēram, Maroku un Alžīriju, liecina, ka šī iniciatīva izraisa interesi un to vajadzētu izstrādāt sīkāk.

Komisijai kopā ar dalībvalstīm vajadzētu sekmēt kopīgu nozares vadītu projektu realizāciju ar visām kaimiņvalstīm jomās, kas interesē visu iesaistītos, proti, atjaunojamā elektroenerģija, energoefektivitāte un pieprasījuma puses vadība, orientējoties uz pētniecību un inovācijām, izaugsmi un nodarbinātību. Šādu projektu atbalstam Komisija var apsvērt iespēju pilnveidot atjaunojamo energoresursu direktīvā¹⁷ paredzētos nosacījumus, kas attiecas uz kopīgiem projektiem ar Enerģētikas kopienas dalībvalstīm un citām trešām valstīm, ja tas ir iespējams, neriskējot samazināt pievienoto vērtību mazināšanos un nepadarot pieticīgākus mērķus ES atjaunojamās enerģijas attīstībā. Komisija turpinās veicināt kaimiņvalstu līdzdalību ES iniciatīvās, piemēram, tādos projektos kā "Progresīvās pilsētas un pašvaldības" projektā un "Mēru pakts". Tāpat ES jāizskata iespēja piedāvāt plašu jautājumu loku aptverošas divpusējas partnerības valstīm, kas ir ieinteresētas dziļākā integrācijā.

Galvenās turpmākās darbības:

- pabeigt sarunas ar Šveici, kuru mērķis ir pilnīga elektroenerģijas tirgu integrācija, atbilstoši pieņemtajām sarunu norādēm
- intensīvāk sadarboties enerģētikas jomā ar valstīm, kas ir ES pievienošanās procesā
- padziļināt un pagarināt Enerģētikas kopienas līguma darbību pēc 2016. gada, kā arī pievērst īpašu uzmanību efektīvai īstenošanai
- piedāvāt partneriem reģionālu ES un Vidusjūras dienvidu reģiona partnerību, kur sākumā orientētos uz elektroenerģijas un atjaunojamās enerģijas tirgu attīstību šajās valstīs līdz 2020. gadam
- aicināt trešās valstis īstenot mērķtiecīgu energoefektivitātes un atjaunojamās enerģijas politiku un ieviest oglekļa cenu, vienlaikus nodrošinot līdzvērtīgus konkurences apstākļus elektroenerģijas sektorā

¹⁵ Ar INOGATE programmu tiek atbalstīta enerģētikas politikas sadarbība starp ES un Austrumeiropu, Kaukāza reģionu un Centrālāziju.

¹⁶ Kā ierosināts Komisijas un Augstās pārstāves kopīgajā paziņojumā "Partnerattiecības demokrātijai un kopīgam uzplaukumam ar Vidusjūras dienvidu reģionu", COM(2011) 200 galīgā redakcija.

¹⁷ Direktīva 2009/28/EK.

1.4. ES un Krievijas dialogs enerģētikas jomā: no partnerības līdz integrācijai

Krievija ir īpaši cieši saistīta ar Eiropas enerģijas tirgu. Kā mūsu kopīgais mērķis jānosaka abu enerģijas tirgu konverģences palielināšana un jāsaprot, ka Krievijas Federācija var optimizēt sociālekonomiskos ieguvumus no enerģijas eksporta, bet ES var palielināt konkurētspēju savā enerģijas tirgū.

Sadarbībai enerģētikas jomā vajadzīgs jauns, spēcīgs juridiskais pamats. Tāpēc sarunās par jaunu nolīgumu starp ES un Krieviju¹⁸ jāietver būtiski jautājumi, piemēram, piekļuve energoresursiem, tīkliem un eksporta tirgiem, investīciju aizsardzība, savstarpīgums, krīžu profilakse un sadarbība, līdzvērtīgi spēles noteikumi un energoresursu cenas. Vajadzīga arī tiesiskā noteiktība kodolsektorā. Patlaban tiek gatavots *Euratom* un Krievijas nolīgums par sadarbību kodolsektorā. Attiecībā uz Baltijas reģionu, kur Baltijas valstu tīkli jāsinhronizē ar Savienības elektrosistēmu, ES darbības virziens ir tehniska nolīguma noslēgšana starp ES, Krieviju un Baltkrieviju par elektroenerģijas tīklu pārvaldības noteikumiem reģionā.

Lai paplašinātu ES un Krievijas dialogu enerģētikas jomā, ciešāk jāsadarbojas dalībvalstīm un Komisijai. Jaunākie notikumi ES un Krievijas enerģētikas jomas dialogā ir plašāka agrīnā brīdinājuma mehānisma parakstīšana, kas ļaus pilnveidot koordināciju piegādes vai pieprasījuma puses ārkārtas situācijās, ES un Krievijas Gāzes konsultatīvās padomes izveide un intensīvas apspriedes par turpmāko infrastruktūras attīstību, tostarp regulējumu.

Turpinot iesākto, tiks izstrādāts ES un Krievijas Enerģētikas ceļvedis, kurā noteiks ilgtermiņa sadarbības iespējas. Šie pasākumi atbalstīs tirgus reformas un palīdzēs uzlabot investīciju vidi ES energouzņēmumu darbībai Krievijas Federācijā. Tāpat tie ļaus panākt koordinētākas diskusijas par lieliem infrastruktūras projektiem, kuros piedalās vairākas ES dalībvalstis vai trešās valstis. Vajadzīgs aktīvāks dialogs par kodoldrošību un — saskaņā ar ES un Krievijas Partnerību modernizācijai¹⁹ — plašāka sadarbība pētniecības un inovāciju jomā, energoefektivitātes un citu ilgtspējīgu energotehnoloģiju jautājumos.

Galvenās turpmākās darbības:

- prioritārā kārtā risināt intensīvākas sarunas par enerģētikas jautājumiem jaunajā nolīgumā
- aktīvāk īstenot ES un Krievijas Partnerību modernizācijai, realizējot konkrētus kopīgus projektus tīru un efektīvu tehnoloģiju, pētniecības un inovāciju jomā
- vienoties ar Krieviju par ES 2050. gada enerģētikas ceļveža īstenošanu
- noslēgt tehnisko nolīgumu starp ES, Krieviju un Baltkrieviju par tehniskajiem noteikumiem Baltijas reģiona elektrotīklu pārvaldībai

¹⁸ Ar jaunu nolīgumu starp ES un Krieviju paredzēts izveidot vispusīgu sadarbības sistēmu un aizstāt ES un Krievijas partnerības un sadarbības nolīgumu, kas ir spēkā no 1997. gada.

¹⁹ Atklāta ES un Krievijas galotņu sanāksmē 2010. gada 1. jūnijā.

2. PILNVEIDOT DROŠAS, UZTICAMAS, ILGTSPĒJĪGAS UN KONKURĒTSPĒJĪGAS ENERĢĒTIKAS PARTNERATTIECĪBAS

ES ir ievērojams enerģijas patērētājs, importētājs un tehnoloģiju piegādātājs, tāpēc tā ir ieinteresēta tās partneru enerģētikas politikas attīstībā visā pasaulē. ES stratēģiskajās interesēs ir izveidot stabilu ilgtermiņa partnerību ar galvenajiem piegādātājiem un jaunajiem potenciālajiem piegādātājiem, kā arī patērētājvalstīm, tostarp straujas attīstības tautsaimniecībām.

ES ir noteikusi vienus no pasaulē augstākajiem standartiem tirgus pārredzamības un regulējuma ziņā, kā arī augstus standartus kodoldrošībai un naftas un gāzes drošībai. Sadarbojoties starptautiskā līmenī, ES var palīdzēt citām valstīm paaugstināt to standartus.

2.1. Partnerattiecības ar enerģijas piegādātājiem

ES partnerattiecībām ar galvenajiem enerģijas piegādātājiem jābūt savstarpēji izdevīgām un neatkarību atspoguļojošām. Tajās jāietver plaša tematika, piemēram, regulatīvā sadarbība, enerģijas drošība un drošums, pētniecība un inovācijas, energoefektivitāte, piekļuve tirgum un investīciju aizsardzība, un jāizmanto piemēroti sadarbības instrumenti un nolīgumi. Šādās partnerattiecībās jāiekļauj arī pieejamo resursu efektīva izmantošana, kā arī ilgtermiņa enerģijas piegādes un pieprasījuma prognožu kopīga izvērtēšana.

Papildus jau minētajai Krievijai vispusīgu pieeju var pilnvērtīgāk iestrādāt pašreizējā sadarbībā ar citām galvenajām ogļūdeņražu piegādātājvalstīm²⁰.

- Krietnu laiku notiekošā ES un Norvēģijas enerģētikas jomas dialoga uzdevums jau tagad ir koordinēt enerģētikas politiku plašā nozīmē. Norvēģija, kuru ar ES saista Eiropas Ekonomikas zona, ir svarīgs Savienības partneris daudzos jautājumos, kas attiecas uz enerģētikas politiku kopumā un apgādes drošību. Šo partnerību var paplašināt un padziļināt.
- Tāpat Savienības interesēs ir paplašināt un augstākā līmenī pārcelt enerģētikas jomas sadarbību ar Alžīriju. Abas puses plāno bez kavēšanās pabeigt darbu pie saprašanās memoranda enerģētikā, kas var paplašināt divpusējo sadarbību enerģētikā, ietverot citus jautājumus, ne vien tradicionālo gāzes un naftas tirdzniecību. Jo īpaši paredzēts iekļaut sadarbību atjaunojamās enerģijas attīstībā un tirdzniecībā.
- ES enerģētikas jomas partnerībā ar Saūda Arābiju ir tikpat daudzsološas iespējas paplašināt divpusējās sadarbības jautājumus ārpus naftas nozares.
- Pēc Kādafi režīma krišanas ES ir gatava paplašināt vispusīgu enerģētikas partnerattiecību veidošanu ar Ziemeļāfrikas valstīm, piedāvājot dalību Lībijai. Turpmākajā enerģētikas jomas sadarbībā starp ES un Lībiju jāietver plašs jautājumu loks, ieskaitot atjaunojamo enerģiju, elektroenerģijas un enerģijas tirgus pārvaldību, kā arī jācenšas sekmēt pilnīgu Lībijas integrāciju ES un Vidusjūras enerģētikas sadarbības struktūrās. ES atbalstīs arī Eiropas uzņēmumu centienus palīdzēt atjaunot valsts naftas un gāzes eksporta potenciālu.

²⁰ No Krievijas, Norvēģijas un Alžīrijas nāk 85 % ES dabasgāzes importa un gandrīz 50 % ES jēlnaftas importa. OPEC valstu īpatsvars ES jēlnaftas importā ir apmēram 36 %.

ES ir stabila enerģētikas jomas sadarbība ar OPEC un vairākumu tās dalībvalstu. Papildus šiem tradicionālajiem piegādātājiem ievērojams potenciāls ES diversifikācijas politikā ir Kaspijas jūras, Centrālāzijas, Golfa reģiona valstīm, tāpat arī Arktikas reģionam un tādām valstīm kā Irāka, Brazīlija, Venecuēla, Kanāda, Nigērija, un citiem Āfrikas ražotājiem.

Sadarbības uzmanības centrā jābūt arī labai enerģijas pārvaldībai, pie kuras pieder Ieguves rūpniecības pārredzamības iniciatīvas²¹ principu ievērošana, un pakāpeniskai neefektīvu fosilā kurināmā subsīdiu likvidēšanai, ja šīs subsīdijas izraisa neefektīvu patēriņu, kā arī ilgtspējīgai ražošanas praksei, piemēram, mazākai gāzes sadedzināšanai.

Tā kā ievērojams īpatsvars ES energoapgādē ir sašķidrinātajai dabasgāzei (SDG) un tā būtiski ietekmē globālo gāzes tirgu, jāsadarbojas ar tās svarīgākajiem piegādātājiem, tas ir, Kataru, Austrāliju, Trinidadu un Tobago, kā arī pašreizējiem un turpmākajiem nozīmīgākajiem patērētājiem, kā Japānu, Ķīnu un Indiju, lai panāktu lielāku pārredzamību un elastību globālajā tirgū.

Lai sasniegtu ES mazu oglekļa emisiju mērķus, vajadzīga jauna veida partnerība, kur tiek izmantots atjaunojamās enerģijas piegādes potenciāls. Partnerattiecībās ar biodegvielas ražotājvalstīm un patērētājvalstīm, piemēram, Brazīliju, ASV un citiem ražotājiem Āfrikā un Āzijā, jāparedz mērķis sekmēt biodegvielas un bioloģisko šķidro kurināmo ilgtspējības prasības. Tāpat partnerattiecībām jāveicina energoefektivitātes pasākumu īstenošana.

Galvenās turpmākās darbības:

- padziļināt pašreizējo dialogu ar lielākajiem enerģijas piegādātājiem un izvērst jaunus dialogus ar enerģijas ražotājvalstīm, kas strauji attīstās, ietverot šajos dialogos, piemēram, atjaunojamo enerģiju un SDG
- visos dialogos pievērst lielāku uzmanību labai enerģētikas un investīciju pārvaldībai, ilgtspējīgai enerģijai un energoefektivitātei

2.2. Partnerības ar industriālām un strauji augošām tautsaimniecībām

ES dialogā ar citiem lieliem enerģijas patērētājiem, gan industriālajām valstīm, gan strauji augošām tautsaimniecībām, jākoncentrējas uz pārredzamu un paredzamu globālo enerģijas tirgu izveidi, energoefektivitātes un mazu oglekļa emisiju enerģijas popularizēšanu un tehnoloģiju pētniecības un inovāciju sekmēšanu. Kopīgam darbam īpaši piemēroti temati ir starptautiskie standarti, ražojumu marķēšana (piemēram, ES iniciatīva "Energy Star"²²) un sertifikācija, jo šiem jautājumiem ir liela nozīme zemu oglekļa emisiju tehnoloģiju virzīšanā tirgū, to iespējās piekļūt tirgum, to izplatībā un piekļuvē pašām tehnoloģijām. Veiksmīgs piemērs šādai sadarbībai ar patērētājvalstīm ir konstruktīvs dialogs, kas jau notiek ar Ķīnu, Krieviju un ASV.

Gūt panākumus tehnoloģiskajā sadarbībā var ar liela mēroga starptautiskiem projektiem, piemēram, ITER. Ņemot vērā Energotehnoloģiju stratēģiskā plāna²³ Eiropas rūpniecības

²¹ EITI atbalsta labāku pārvaldību ar resursiem bagātās valstīs, verificējot un pilnībā publicējot uzņēmumu maksājumus un valdību ieņēmumus no naftas, gāzes un ogļu ieguves.

²² www.eu-energystar.org

²³ COM(2007) 723.

iniciatīvu mērogu un tvērumu, var izmantot to piedāvātās starptautiskās sadarbības iespējas. ES darbības, piemēram, Eiropas oglekļa uztveršanas un uzglabāšanas demonstrējumu projektu tīkls, jāsasaista ar attiecīgām pasaules mēroga iniciatīvām, lai savstarpēji gūtu zināšanas par paraugpraksi un sekmētu tehnoloģiju izplatību. Ja vēlamies saglabāt Eiropas nozīmi enerģētikas jomas izpētē un inovācijās, tehnoloģiskajai sadarbībai jābūt abpusējai, jo īpaši attiecībā uz piekļuvi pētniecības un izstrādes programmām, kā arī vienlīdzīgas attieksmes un intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības ziņā.

Sadarbībā ar patērētājvalstīm jāatspoguļo jaunās attīstības tendences. Piemēram, atjaunojamajai enerģijai un elektroenerģijas uzglabāšanai un citām modernām energotehnoloģijām vajadzīgs plašs izejmateriālu spektrs, tostarp retzemju minerāli, kuru piegāde patlaban sagādā grūtības. Ir jānodrošina šo materiālu pieejamība un piekļuve tiem, bet ir arī jāpēta iespējas izstrādāt aizstājējus izejmateriāliem vai samazināt to izejmateriālu izmantošanu, kas rada bažas piegādes drošības, toksiskuma vai vides noslogotības ziņā. Šo uzdevumu vienkāršos koordinēta ES rīcība ar citiem tehnoloģiju jomas līderiem, tostarp ASV un Japānu.

Attiecībā uz industriālām valstīm ES enerģētikas politikā kā būtisks jāmin ES un ASV dialogs, jo īpaši 2009. gadā izveidotā ES un ASV Enerģētikas padome. Jāizmanto agrāk gūtā pieredze un vēl vairāk jākoncentrējas uz stabilu, uzticamu un pārredzamu globālo tirgu sekmēšanu, saskaņojot regulatīvo režīmu un pētniecības programmas, lai paātrinātu jaunu un efektīvu energotehnoloģiju izplatību, kā arī uz kopēju standartu izstrādi. Lai līdz galam realizētu sadarbības piedāvātās iespējas, abām pusēm pilnībā jāizmanto un jāpadziļina sadarbība jau izveidotajās struktūrās, kā, piemēram, Transatlantiskās ekonomikas padomes darbs e-mobilitātes sekmēšanā un ES un ASV Enerģētikas padomes veikums viedo tīklu un enerģijas uzglabāšanā.

ES ārpolitikā atbilstoši jāatspoguļo Āzijas valstu, piemēram, Japānas, ievērojamā loma. ES un Japānai aktīvāk jāizmanto kopīga rīcība, lai tuvotos enerģētiskās drošības, ilgtspējas un drošuma mērķiem. ES attiecībās ar Japānu īpaša uzmanība jāpievērš pētniecībai un inovācijām energotehnoloģiju jomā, starptautisko standartu noteikšanai, viedajiem tīkliem un kodoldrošībai.

Ķīna ir kļuvusi par lielāko enerģijas patērētāju pasaulē. Līdzsvars enerģijas tirgos strauji mainās — tiek prognozēts, ka nākamajos 25 gados vairāk nekā puse enerģijas pieprasījuma pieauguma pasaulē nāks no Ķīnas un Indijas²⁴. Lai reaģētu uz jauno situāciju, ES mērķtiecīgi jārīkojas.

Pēdējo gadu laikā ir sekmīgi izveidots dialogs starp ES un Ķīnu. Gan Eiropa, gan Ķīna ir ieinteresētas energoefektivitātes un ilgtspējas paaugstināšanā Ķīnā un līdzvērtīgu noteikumu radīšanā ES uzņēmumiem. Starp turpmāk izmantojamiem sadarbības tematiem jāmin energoefektivitāte, atjaunojamā enerģija, tīras ogles, oglekļa dioksīda uztveršana un uzglabāšana, viedie tīkli, kodolsintēzes pētniecība un kodoldrošība, ņemot vērā arī Ķīnas straujo urbanizāciju.

Enerģijas pieprasījums straujas attīstības valstīs pieaug līdz šim nepieredzētā ātrumā. Sadarbībā ar tādām valstīm kā Indija vai Brazīlija ES jāizstrādā pasākumi, kas interesē abas puses, piemēram, enerģētikas politikas un regulatīvajos jautājumos, standartu noteikšanā un

²⁴ Starptautiskā Enerģētikas aģentūra, 2010. gada Pasaules enerģētikas pārskats.

tehnoloģiju pētniecībā un inovācijās, tostarp attiecībā uz atjaunojamo enerģiju, ilgtspējīgu biodegvielu, tīrām oglekļa, energoefektivitāti, viedajiem tīkliem un kodolsintēzi.

Galvenās turpmākās darbības:

- aicināt ASV, Japānu un citas industriālās partnervalstis apvienot spēkus ar ES, lai paātrinātu vērienīgu rīcībpolitiku izstrādi mazu oglekļa emisiju tehnoloģiju un energoefektivitātes jomā, tostarp izmantojot regulatīvo sadarbību, sekmētu kopīgus pētniecības un izstrādes projektus un pētnieku mobilitāti un kopīgi censtos izstrādāt materiālus ar labākām īpašībām un kritisko un jauno tehnoloģiju standartus, kā tas jau notiek sadarbībā ar ASV ES un ASV Enerģētikas padomes ietvaros
- ar galvenajiem partneriem, pie kuriem pieder ASV un Japāna, sagatavot zemu oglekļa emisiju enerģētikas ilgtermiņa ceļvežus, ar kuriem tiek sniegts atbalsts tehnoloģiskajai, pētnieciskajai un rūpnieciskajai sadarbībai
- ierosināt trīspusēju iniciatīvu ar Japānu un ASV kritisko materiālu pētniecībā enerģētiskajiem lietojumiem, jo īpaši jomās, kas tehnoloģiju ziņā ir vissarežģītākās, piemēram, retzemju elementu aizstāšanā
- ES ar enerģiju saistītajā zinātnes un pētniecības sadarbībā, kā tas paredzēts pamatiniciatīvā "Inovācijas savienība"²⁵, ieviest savstarpīguma principu; paplašināt sadarbību starp ASV valsts enerģētikas laboratorijām un ES laboratorijām, tostarp Kopīgo pētniecības centru
- sagatavot kopīgu ES un dalībvalstu nostāju attiecībās ar Ķīnu, Indiju, Brazīliju un Dienvidāfriku, paredzot sekmēt politiku un tehnoloģiju zemu oglekļa emisiju enerģijas un pieprasījuma vadības jomās, un pilnveidot esošos divpusējos dialogus, ietverot tajos ilgtspējīgas modernizācijas ceļu un enerģētiskās drošības aspektus

2.3. Stabila un pārredzama tirdzniecības un investīciju struktūra

ES ir jāturpina gan divpusējos nolīgumos, gan daudzpusējās tiesiskajās struktūrās iekļaut tādus būtiskus tirdzniecības un investīciju principus kā diskriminācijas nepieļaušana un piekļuve tirgum un jānodrošina šo principu ievērošana ar efektīvām strīdu izšķiršanas procedūrām. Jāvienojas par noteikumiem, kas atbilst līgumslēdzēju pušu attiecībām enerģētikas jomā un atsevišķu valstu vai valstu grupu interesēm.

Minētie principi jāpapildina ar noteikumiem par savstarpēju un līdzvērtīgu piekļuvi attiecīgo valstu energoresursiem un tīkliem, kā arī par investīciju aizsardzību un regulatīvo konvergenci attiecībā uz cenu politiku, ilgtspējas kritērijiem un krīzes novēršanas mehānismiem.

Patlaban tiek strādāts pie enerģētikas jautājumu risināšanas ES tirdzniecības un investīciju nolīgumos, tostarp Enerģētikas hartas nolīgumā un PTO. Jācenšas drīzāk panākt vispusīgu un saskaņotu tiesisko vidi ES enerģētikas jomas attiecībām ar galvenajiem piegādātājiem un tranzīvalstīm. Tas ir priekšnoteikums pilnīgākai regulatīvajai konverģencei ES ar kaimiņvalstīm.

²⁵ Stratēģijā "Eiropa 2020" paredzētā pamatiniciatīva.

Enerģētikas hartas ietvaros jāatjauno uzsvars uz tās pamatuzdevumiem — tirdzniecību, tranzītu un investīciju aizsardzību. Turklāt, lai saglabātu aktualitāti, Enerģētikas hartas nolīgumu jācenšas paplašināt, iesaistot Ziemeļāfrikas un Tālo Austrumu valstis. ES uzskata, ka abām pusēm izdevīga būtu Krievijas pilnvērtīga iesaistīšanās šajā daudzpusējā struktūrā.

Vienlaikus ES jāveicina līdzvērtīgu noteikumu izveide investīcijām ilgtspējīgā enerģijā, ar Tirgus piekļuves stratēģijā²⁶ paredzētajiem instrumentiem cenšoties novērst šī sektora tirdzniecības un investīciju barjeras, kuru skaits aizvien pieaug. Šo barjeru samazināšana un likvidēšana ir svarīga arī jaunattīstības valstīm, lai palielinātu tehnoloģiju pieejamību un veicinātu ilgtermiņa investīcijas, vienlaikus nodrošinot atbilstīgu investīciju aizsardzību un atlīdzību par inovācijām, un tādējādi tehnoloģiju pārvešanu un izplatību ieviestu praksē. Tāpat ES aktīvi jāiesaistās globālo standartu noteikšanā ilgtspējīgai tirdzniecībai un investīcijām zaļajā enerģijā.

Labāk jāsaprot ES enerģētikas politika un rūpniecības politika attiecībā uz ES rūpniecības konkurētspēju. Komisijai jācenšas sistēmiski sekmēt un formalizēt ES rūpniecības iesaisti enerģētikas jomas dialogā ar stratēģiskajiem partneriem.

Galvenās turpmākās darbības:

- Enerģētikas hartas konferencē atbalstīt centienus atjaunot Enerģētikas hartas uzsvaru uz pamatuzdevumiem — tirdzniecību, tranzītu un investīcijām — un paplašināt tās ģeogrāfisko tvērumu
- sekmēt sistēmisku rūpniecības līdzdalību ES enerģētikas jomas dialogā ar stratēģiskajām partnervalstīm, tostarp izveidojot īpašu uzņēmējdarbības forumu

2.4. Augstāku drošības, drošuma un vides standartu veicināšana pasaulē

Noteikumi, kas paredz augsta līmeņa kodoldrošību un kodoldrošumu ES, jāatspoguļo ārējās stratēģijās, vispirms attiecībā uz kodolspēkstacijām, kuras darbojas vai kuras ir plānots uzbūvēt ES tuvumā. Jāapsver iespējas ieviest pasākumus, lai panāktu to, ka šādas elektrostacijas atbilst augstākajam kodoldrošības līmenim, ko pārbauda ar kopīgām drošības un riska novērtēšanas iniciatīvām.

Divpusējie *Euratom* nolīgumi ar galvenajiem kodolmateriālu piegādātājiem ļauj pārvietot materiālus un nodot tehnoloģijas, izmantojot starptautiskos drošības pasākumus. Šis darbs tiks turpināts, pārskatot nolīgumus ar Kanādu un Austrāliju, risinot sarunas ar Dienvidāfriku un Krievijas Federāciju un uzsākot sarunas ar Ķīnu. Visos kodolenerģētikas nolīgumos jāvirzās uz augstākajiem starptautiskajiem drošības un drošuma standartiem.

Daudzpusējās struktūrās, tostarp Starptautiskajā Atomenerģijas aģentūrā (SAEA), ES aktīvāk jāpūlas panākt, lai augstākie kodoldrošības standarti kļūtu juridiski saistoši visā pasaulē. Šajā ziņā svarīgs elements ir Kodoldrošības konvencijas ietekmes palielināšana.

ES sagaida, ka trešās valstis ievēros augstākos starptautiskos kodoldrošības un vides aizsardzības standartus enerģētikas projektos, kas skar ES, jo īpaši attiecībā uz konsekvētu un pārredzamu vērtējumu par šo projektu pārrobežu ietekmi uz vidi ES.

²⁶ COM(2007) 183 galīgā redakcija.

Es savukārt apņemas panākt, lai ES kļūtu par paraugprakses teritoriju jūras gāzes un naftas darbību drošības jomā. Komisija gatavo konkrētus priekšlikumus šīs apņemšanās realizācijai gan ES, gan starptautiskajā vidē. Mērķis ir paaugstināt starptautiskos drošības standartus, jo īpaši G-20, Starptautiskajā Jūrniecības organizācijā, OPEC un Starptautiskajā Regulatoru forumā.

Galvenās turpmākās darbības:

- kodoldrošības vērtējumus attiecināt arī uz ES kaimiņvalstīm un ciešāk sadarboties kodoldrošības jomā, lai sekmētu regulējuma un standartu konvergenci
- pārskatīt *Euratom* nolīgumu izmantojumu un attiecīgā gadījumā paplašināt tajos ietvertos jautājumu klāstu, ietverot kodoldegvielas piegādi, kodolatkritumus, drošības standartus, kodolpētniecību un finansiālu palīdzību tehniskajā sadarbībā
- iestāties par starptautiski saistošiem kodoldrošības standartiem daudzpusējās apspriedēs, tostarp SAEA
- sekmēt jūras ieguves regulatoru reģionālās sadarbības forumu izveidi, izmantojot pieredzi, kas gūta Ziemeļjūras jūras ieguves regulatoru foruma darbībā
- kopā ar ieinteresētajiem Vidusjūras reģiona partneriem izveidot forumu, kur šajā reģionā tiktu aktīvi sekmēta augstāko drošības standartu ievērošana naftas un gāzes ieguvei jūrā
- risināt jūras ieguves drošības jautājumus ar oglūdeņražu ražotājiem OPEC kontekstā

3. UZLABOT PIEKĻUVI ILGTSPĒJĪGAI ENERĢIJAI JAUNATTĪSTĪBAS VALSTĪS

Iedzīvotāju skaita un enerģijas pieprasījuma pieaugums, kas galvenokārt notiek straujas attīstības valstīs, izraisa enerģijas cenu svārstības, bažas par enerģētisko drošību un siltumnīcefekta gāzu emisiju palielinājumu. Uzlabot piekļuvi enerģijai, paaugstināt apgādes drošību un samazināt spriedzi pasaules enerģijas tirgos palīdzēs ilgtspējīga enerģētikas politika, plašāks energoefektīvu tehnoloģiju izmantojums un tādu tehnoloģiju lietošana, kas rada mazas oglekļa dioksīda emisijas, un ilgtspējīgāka, pārredzamāka un nediskriminējoša struktūra investīcijām.

Šodien 1,4 miljardiem pasaules iedzīvotāju, pārsvarā Āfrikā uz dienvidiem no Sahāras un Dienvidāzijā, nav piekļuves elektroenerģijai, un 2,7 miljardiem iedzīvotāju vienīgais pieejamais energoresurss ēdiena gatavošanai ir tradicionālā biomasā. Ierobežotā piekļuve stabiliem elektroenerģijas pakalpojumiem ir galvenais šķērslis ekonomikas attīstībā, bet plašais koksnes izmantojums tradicionālajās krāsnīs un neilgtspējīgā kokogļu lietošana rada nopietnas veselības problēmas un mežu platības sarukumu.

Enerģija ir izšķirīgs faktors Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanā un svarīgs virzītājspēks nabadzības novēršanā un iekļaujošā izaugsme. Un tomēr moderni energopakalpojumi joprojām ir viens no lielākajiem neatrisinātajiem ilgtspējīgas attīstības uzdevumiem un tāpēc liekami Komisijas attīstības politikas uzmanības centrā²⁷.

²⁷

SEC(2009) 534.

Valstis ar maziem ienākumiem un vismazāko attīstības pakāpi rada pavisam nelielu daļu no siltumnīcefekta gāzu emisijām pasaulē. Piemēram, Āfrikā dzīvo 15 % no pasaules iedzīvotājiem, bet tās īpatsvars globālajās CO₂ emisijās ir mazāks par 4 %. Ja šajās valstīs plašāk izmantos atjaunojamās energoavotus un paaugstinās energoefektivitāti, pieaugs šo valstu ilgtspēja, neierobežojot pasaules nabadzīgāko iedzīvotāju ekonomiskās izredzes. Zaļās enerģijas revolūcija Āfrikā var radīt vietējās darbvietas un jaunas ienākumu gūšanas iespējas.

Naftas cenu svārstības būtiski ietekmē jaunattīstības valstis. Atjaunojamā elektroenerģija, enerģijas pieprasījuma vadība, lielāka tirgus pārredzamība un energoefektivitāte var līdzsvarot naftas cenu satricinājumu ietekmi nākotnē. ES, sekmējot reģionālo integrāciju un elektroenerģijas tirdzniecību, kā arī godīgu un efektīvu cenu noteikšanu, var palīdzēt uzlabot elektroapgādes stabilitāti un pieejamību un veicināt iekļaujošu, ilgtspējīgu attīstību.

ES darbība Āfrikā pilnībā jākoncentrē uz ES un Āfrikas kopīgās enerģētikas partnerības mērķu sasniegšanu — moderni energopakalpojumi, reģionālie starpsavienojumi un atjaunojamā enerģija. ES Enerģētikas iniciatīva²⁸ tiks paplašināta un pielāgota, atspoguļojot pasaules aktuālos jautājumus, piemēram, klimata pārmaiņas.

Komisijas zaļajā grāmatā par ES attīstības politiku²⁹ uzsvērtā ilgtspējīgas enerģētikas nozīme attīstībā. ES atrodas situācijā, kas ļauj tai sniegt palīdzību enerģētikas jomā jaunattīstības valstīm, jo īpaši vismazāk attīstītajām. Turpmākais uzdevums ir pilnībā ieaut enerģētiku attīstības darbībās, vienlaikus veicinot vispusīgu enerģētikas politiku, reformas, labvēlīgus apstākļus investīcijām, infrastruktūras attīstību un energoefektivitāti attiecīgajās valstīs.

Galvenās turpmākās darbības:

- intensīvāk strādāt pie ES un Āfrikas 2020. gada enerģētikas mērķiem — stabila un droša energoapgāde un labāka piekļuve ilgtspējīgiem energopakalpojumiem — atbilstoši ES un Āfrikas ministru 2010. gada septembrī Vīnē nolemtajam
- mobilizēt reģionālā līmeņa rīcību jaunattīstības valstīs, jo īpaši Āfrikā, lai reformētu tiesisko un regulatīvo sistēmu un tādējādi izveidotu tirgus situāciju, kas piesaistītu privātā sektora investīcijas un palielinātu elektroenerģijas tirdzniecību reģionā
- piesaistīt vairāk ES attīstības palīdzības resursu investīciju projektu veicināšanai gan mazā mērogā, lai palielinātu piekļuvi energopakalpojumiem lauku teritorijās, gan lielākā mērogā, lai palielinātu konkurētspēju un drošību enerģētikā, izmantojot starpsavienojumus un lielus ražošanas projektus
- integrēt enerģētikas aspektus visos ES attīstības politikas instrumentos un izstrādāt atbalsta shēmas un finanšu instrumentus, kas atbilst nozares vajadzībām, priekšroku dodot kapacitātes palielināšanai un tehnoloģiju nodošanai, tostarp ar pētniecību un inovācijām, stimulētu decentralizētu atjaunojamās elektroenerģijas ražošanu, veicinātu privātās iniciatīvas un pēc iespējas palielinātu vietējo pievienoto vērtību

²⁸ ES Enerģētikas iniciatīva nabadzības mazināšanai un ilgtspējīgai attīstībai — vispārējā struktūra enerģētiskās attīstības koordinācijai starp ES dalībvalstīm — tika atklāta Ilgtspējīgas attīstības pasaules galotņu sanāksmē 2002. gadā Johannesburgā.

²⁹ COM(2010) 629 galīgā redakcija.

- vienkāršot vismazāk attīstīto valstu piekļuvi klimata finansējumam, tostarp UNFCCC sarunās piedaloties jauna Tīrās attīstības mehānisma definēšanā, kas būtu vairāk piemērots enerģijas piekļuves un ilgtspējīgas attīstības vajadzībām

4. SEKMĪGĀK POPULARIZĒT ES POLITIKU ĀRPUS TĀS ROBEŽĀM

Lai varētu realizēt minētās stratēģijas un prioritātes, jāpalielina ES rīcības saskaņotība un jāapvieno spēki, tostarp finanšu līdzekļi, ES un dalībvalstu savstarpējo interešu un prioritāšu īstenošanai. Tāpēc vajadzīga sistēma, kā tiek veidotas enerģētikas jomas partnerības ar galvenajiem ES partneriem.

4.1. Stratēģiska pieeja enerģētikas jomas partnerībām

Vispusīgā ES enerģētikas jomas partnerību sistēmā jāievēro tvērums un instrumentu diferenciācija un elastīgums, tos pielāgojot katrai valstij vai organizācijai.

Turpmāk redzamajā tabulā parādīts, kā sadarbība enerģētikas jomā jāpielāgo un jādiferencē atbilstoši dažādiem attiecību veidiem ar partneriem (tirgus integrācijas attiecības, patērētāja/piegādātāja attiecības, patērētāja/patērētāja attiecības) un kādi tiesiskie un politiskie instrumenti būtu izmantojami. Jāievēro, ka vairākas valstis var piederēt vairāk nekā vienai kategorijai un ka attiecības ar laiku var izvērsties citā veidā.

	Ar kaimiņvalstīm/ tirgus integrācijas partneriem	Ar galvenajiem enerģijas piegādātājiem un tranzītvalstīm	Ar ietekmīgām valstīm pasaules enerģētikā	Ar jaunattīstības valstīm
Tvērums	Visi jautājumi, uz ko attiecas ES enerģētikas politika	Plašs kopējo interešu klāsts, piemēram, piegādes/pieprasījuma drošība, rūpnieciskā sadarbība, tirdzniecības un investīciju jautājumi	Uzsvars uz prioritārajiem jautājumiem, piemēram, pētniecība un inovācijas, mazu oglekļa emisiju tehnoloģijas, energoefektivitāte, standarti u.c.	Attīstības stratēģijas, kas paredz mazas emisijas, piekļuve enerģijai, politiskā un regulatīvā struktūra, enerģijas ražošanas un pārvades sekmēšana, atjaunojamā enerģija u.c.
Instrumenti	Enerģētikas kopienas līgums	Stratēģiski dialogi enerģētikas jomā	<i>Ad hoc</i> sadarbība enerģētikas jomā	<i>Ad hoc</i> sadarbība enerģētikas jomā

	Eiropas Kaimiņattiecību politikas instrumenti, krīzes reaģēšanas instrumenti un/vai īpaši partnerības un sadarbības nolīgumi, kuros starp citiem tematiem ietverta arī enerģētika Enerģētikas kopienas līgums	Citi piemēroti instrumenti	ES attīstības politikas instrumenti un attiecīgā gadījumā krīzes reaģēšanas instrumenti
	Tirdzniecības nolīgumi		

ES attiecīgi iesaistīsies dialogā ar katru no galvenajiem partneriem, lai apspriestu abu pušu vēlmes un intereses attiecībā uz enerģētikas jomas partnerībām.

4.2. Labāka koordinācija starp dalībvalstīm

Konsekventāka ES un dalībvalstu pieeja jau tagad dod augļus daudzpusējās enerģētikas organizācijās. Ieguvumus var vēl pavairot, ja pilnīgāk saskaņo dalībvalstu ārējās stratēģijas. Tādēļ Komisija izveidos Stratēģisko grupu starptautiskajai sadarbībai enerģētikā, kuru veidos dalībvalstu un atbilstīgo ES dienestu pārstāvji un kuras darbam palīdzēs regulāri kopīgi pārskati par ES sadarbību ar konkrētu valsti vai reģionu.

Ietekmīgākajos starptautiskajos forumos ES un dalībvalstīm jāieņem vienota nostāja. Šādos gadījumos pilnībā jāievēro godīgas sadarbības princips, tostarp pienākums nodrošināt vienotību Savienības ārpolitikā. Tas jo īpaši attiecas uz Starptautisko Enerģētikas aģentūru, kā arī Starptautisko Enerģētikas forumu, Starptautisko Partnerību sadarbībai energoefektivitātes jomā un Starptautisko Atjaunojamo energoresursu aģentūru.

Tā kā G-8 un G-20 arvien vairāk formulē enerģētikas politikas prioritātes, ES ir jāpauž sava nostāja stratēģiskos jautājumos, piemēram, jūras ieguves drošība, kodoldrošība, naftas cenu svārstības, tirgus pārvaldība un fosilā kurināmā subsīdijas.

Galvenās turpmākās darbības:

- izveidot Stratēģisko grupu starptautiskajai sadarbībai enerģētikā
- rosināt konkrētu rīcību jūras ieguves drošības, kodoldrošības un mazu oglekļa emisiju attīstības stratēģiju jautājumos G-8/G-20 enerģētikas darba kārtībā un sadarboties ar trešām valstīm, lai mazinātu enerģijas cenu svārstības
- izpētīt sinerģijas palielināšanas iespējas ar Starptautiskās enerģētikas aģentūras darbu enerģētikas prognozēšanas, tirgus analīzes un tehnoloģiskās sadarbības jomā
- nodrošināt aktīvu ES līdzdalību un līderību globālajā diskusijā par enerģētikas pārvaldību, regulāri piedaloties attiecīgajās starptautiskajās enerģētikas iniciatīvās un struktūrās

4.3. ES ārējās palīdzības optimizēšana enerģētikas nozarē

Enerģētika ir svarīgs elements ES ārējās palīdzības programmās. Diskusija par ES daudzgadu finanšu shēmu pēc 2013. gada piedāvā iespēju panākt, ka ar enerģiju saistīti pasākumi ir

ietverti visos ES ārējo attiecību instrumentos, gan tematiskajos, gan ģeogrāfiskajos, atbilstoši šajā paziņojumā noteiktajām prioritātēm.

Lai novērstu pārklāšanos, ES ciešāk jākoordinē savs atbalsts ar to, ko sniedz dalībvalstis un starptautiskās finanšu iestādes, piemēram, Eiropas Investīciju banka (EIB), Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka (ERAB), citas Eiropas attīstības bankas un Pasaules Banka. ES centīsies pēc iespējas palielināt sinerģiju starp dažādiem Eiropas ieguldījumiem, kā tas notika Černobiļas reaktora pārseguma finansēšanas gadījumā. Komisija pēc vajadzības strādās kopā ar Eiropas attīstības bankām, lai panāktu, ka to finanšu instrumenti precīzāk atbilst ES trešo valstu enerģētikas politikas vajadzībām un mērķiem.

Komisija apsvērs iespēju izveidot datubāzi, kur tiktu reģistrēti enerģētikas projekti, kas veikti partnervalstīs un finansēti no ES, ES dalībvalstu, EIB, ERAB vai citiem līdzekļiem.

Galvenās turpmākās darbības:

- "enerģētisko drošību, piekļuvi un ilgtspēju" iekļaut ES ārējo attiecību finanšu shēmā pēc 2013. gada
- sekmēt Eiropas finanšu iestāžu instrumentu salāgošanu ar ES ārējās enerģētikas politikas prioritātēm, lai palielinātu redzamību un ietekmi, ko rada ES intervence trešās valstīs
- izveidot informācijas apmaiņas instrumentu, kurš ļauj apkopot un apskatīties datus par ES un dalībvalstu enerģētikas programmām un projektiem trešās valstīs

5. SECINĀJUMS

ES enerģētikas politikas pamatā ir trīs mērķi — apgādes drošība, konkurētspēja un ilgtspēja —, un tajos visos izšķirīga nozīme ir ārējai dimensijai. Konsekventa un saskaņota ārējā enerģētikas politika ir svarīgs faktors arī iekšējā tirgus izveidē un galveno politikas mērķu sasniegšanā, tostarp starptautiskajā sadarbībā. Lai ES un tās dalībvalstis varētu ieņemt līderpozīciju enerģētikas ģeopolitikā, lai efektīvi aizstāvētu ES un tās dalībvalstu intereses ārpus ES robežām un lai palielinātu Eiropas rūpniecības konkurētspēju, vajadzīga konsekventa, dinamiska un aktīva ārējā enerģētikas politika.

ES iekšējais enerģijas tirgus, stabila tiesiskā struktūra enerģijas tirdzniecībai, investīcijām un drošībai, ES oglekļa tirgus ar starptautiskajām saitēm un ES finansējums infrastruktūrā, tehnoloģijās, pētniecībā un izstrādē piedāvā ES daudzas priekšrocības un nodrošina potenciālu partnerattiecībām, no kurām ieguvēji būs gan ES, gan dalībvalstis, gan ES partneri.

Lai maksimāli izmantotu šo potenciālu un efektīvāk uzstātu uz ES un dalībvalstu interešu ievērošanu mainīgajos pasaules enerģijas tirgos, šajā paziņojumā ir ierosinātas vairākas stratēģiskās darbības un mērķi atbilstoši Eiropas Savienības interesēm. Ierosinātās darbības un mērķi pilnībā jākoordinē ar visām dalībvalstīm, jānodrošina to konsekvence un, kur vien iespējams, mijiedarbība ar citām ES politikas jomām, piemēram, ārējo attiecību, tirdzniecības, paplašināšanās, konkurences, pētniecības, inovāciju, vides un klimata politiku. Enerģētikas partnerībā jācenšas izmantot papildināmības iespējas un saiknes, kas ir abpusēji izdevīgas gan enerģētikas politikā, gan plašākās attiecībās starp Savienību un attiecīgajām partnervalstīm. Ar šādu vispusīgu pieeju var panākt to, ka centieni paaugstināt ES energoapgādes drošību un ilgtspēju ir saskanīgi ar politiskās un ekonomiskās sadarbības attīstību, kas pamatojas uz

demokrātijas vērtībām un cilvēktiesībām un, kad vien iespējams, sekmē to ievērošanu. Tāpat šīs prioritātes jāatspoguļo augstās pārstāves un EĀDD darbā, bet ES delegācijas stratēģiskajās partnervalstīs aktīvi jāiesaista to īstenošanā.

Priekšlikumu īstenošana ne vien tuvinās ES enerģētikas politikas mērķiem, bet arī palīdzēs virzīties uz lielāku drošību, stabilitāti un labklājību pasaulē.

Komisija aicina Eiropas Parlamentu un Padomi atbalstīt ierosināto pieeju un cer turpināt dialogu ar visiem iesaistītajiem, lai iedzīvinātu ES ārējās enerģētikas politikas redzējumu.